

Stormen på Fredericia

I 1600-tallet var Sverige Danmarks største fjende. De to lande ville begge have magten over Østersøen, og de gik derfor i krig i både 1563-70, 1611-13 og 1643-45. På grund af krigen var hele Jylland flere gange besat af fjendtlige soldater.

Danmark i 1600-tallet.

Frederik den 3. ville derfor gerne have en stærk *fæstning* på Jyllands østkyst. Han besluttede, at der skulle bygges en stor vold ved Lillebælt. På den måde kunne man forhindre fjender i at rykke op i Jylland eller krydse Lillebælt over til Fyn.

Bag ved volden skulle der ligge en helt ny by, som skulle hedde *Frederiksodde*.

Frederiksodde var planlagt helt fra grunden, for der var i forvejen kun sump og vildnis, der hvor byen kom til at ligge.

Byen og volden blev bygget fra 1650-1657. Først senere kom byen til at hedde Fredericia.

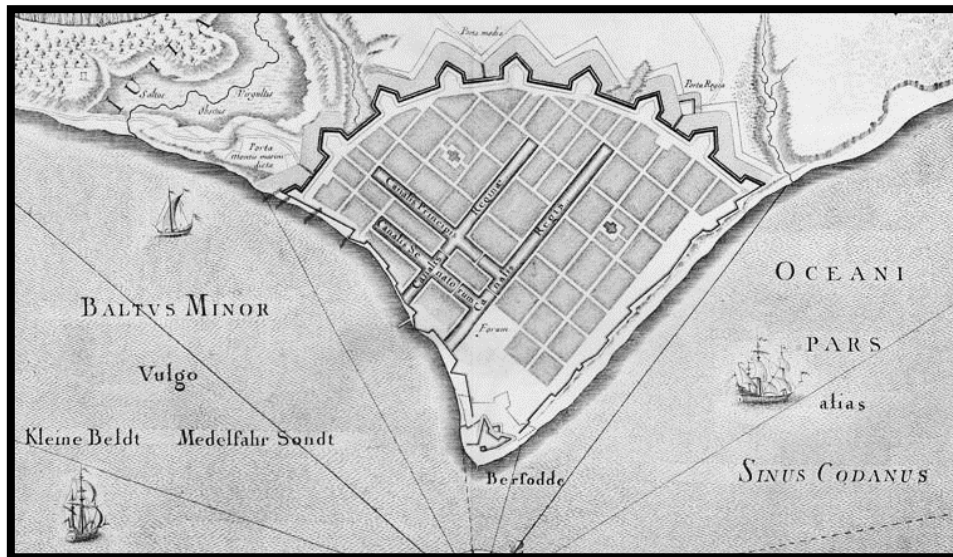

Frederik den 3.

Et kæmpeprojekt

Rundt om byen blev der bygget en vold på 1,8 km med en voldgrav foran. Ud mod Lillebælt byggede man 2 lavere volde på hver 1,4 km. De hed Østervold og Søndervold. Volden bestod af en række trekantede bastioner, der gjorde, at man kunne skyde på fjenden fra tre sider. Alle bastionerne fik navne, som dog senere er blevet ændret.

Frederikssodde i 1657 – Rundt om byen er der en vold med bastioner og voldgrave.

Det var bl.a. bønder, soldater og straffefanger, der byggede fæstningen. Arbejdet tog ca. 7 år, og i perioder var omkring 5.000 mand i gang med projektet.

Bagerst i fæstningen byggede man et *kastel*. Det er et område med en lille vold foran, hvor man kunne trække sig tilbage. Herfra kunne man så sejle soldater over til Fyn.

Krig mod Karl Gustav

Frederik den 3.'s far hed Christian den 4. Mens han var konge, havde Danmark mistet store landområder til Sverige i krige.

I 1657 håbede Frederik den 3., at han kunne vinde det tabte land tilbage. Den svenske kong Karl Gustav den 10. var nemlig i krig i Polen, og danskerne kunne måske derfor vinde med en hurtig *krigserklæring*.

Karl Gustav den 10.

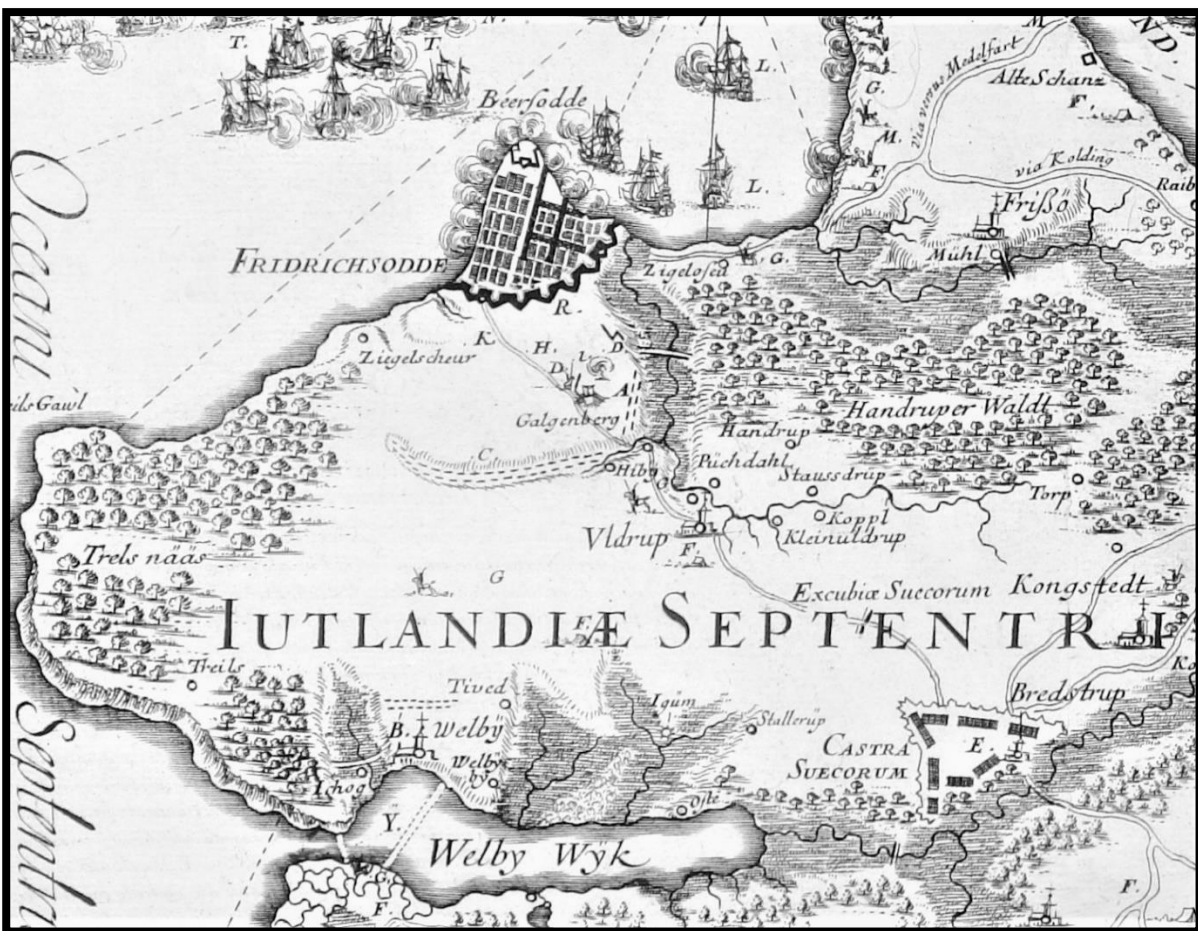
Til Frederik den 3.'s overraskelse afsluttede Karl Gustav straks krigen i Polen, og i juli 1657 nedkæmpede hans hær de danske tropper i Holsten.

Den 24. august nåede svenskerne frem til Frederiksodde. De troede, at fæstningen hurtigt kunne erobres, men de blev overrasket over de enorme volde.

Fæstningen var dog ikke færdig – der var ikke kommet vand i voldgravene endnu. Den sidste bastion ud mod Lillebælt var heller ikke bygget. I stedet var der kun *træpalisader* (træpæle).

Svenskerne forsøgte at storme fæstningen, men blev slået tilbage. De begyndte i stedet at *belejre* Frederiksodde under ledelse af den svenske general Wrangel.

Soldaterne lavede en kæmpe lejr ved Bredstrup med byens kirke som centrum. Lejren var lige så stor som hele Frederiksodde inden for voldene.

Svenskernes lejr nederst i billedet til højre. Tegning: Erik Dahlberg.

Svenskernes plyndringer

Det blev en ulykkelig tid for hele omegnen. Den svenske hær på ca. 8000 mand skaffede sig mad og løn ved at udplyndre landsbyer og gårde i nærheden.

Bønderne fik stjålet deres dyr, korn, penge eller andet af værdi. Ofte blev gårdene brændt af og markerne trampet ned. Mange bønder flygtede og skjulte sig i de nærmeste skove for ikke at blive slået ihjel.

De svenske soldater plyndrede også kirkerne. Her stjal de lysestager, kirkesølv eller bænke og møbler, som de brugte til at bygge deres lejr af.

Livet i svenskernes lejr

For de fleste af mændene i den svenske hær var det et job at være soldat. Det var et arbejde på samme måde, som man i dag kan være fx murer, læge eller lærer.

Mange af soldaterne kunne være af sted i flere år og havde derfor deres koner og børn med i lejren.

Ud over familier fulgte der også håndværkere, handelsmænd og prostituerede med hæren. I lejren var der folk fra mange forskellige lande.

Når soldaterne ikke var ude at plyndre, brugte de tiden på at træne til kamp.

Inde i Frederiksodde

Den danske hærs leder hed Anders Bille. Han kom sejlene til Frederiksodde med 1000 soldater og overtog ledelsen af byens forsvar. Det var ingen let opgave.

Der var kun 3000 soldater til at forsvare, og de fleste var uden træning. Flere og flere af menige soldater, blev trætte af livet i fæstningen og stak derfor af og blev *overløbere* – det betyder, at man skifter side.

Anders Bille.

I 1600-tallet var det almindeligt, at soldater skiftede side. For dem var det arbejde, og de var ofte ligeglade med, hvilket land de kæmpede for. Det vigtigste var, at de fik mad og løn – og overlevede kampene!

Overløbere gav svenskerne oplysninger om, hvordan volden var bygget op, og hvilken stand den var i.

Spioner på volden

Svenskerne sendte også spioner op til volden for at finde ud af, hvordan den var beskyttet. Spionerne var kaptajner eller officerer fra hæren. De fandt bl.a. ud af, at der ikke var vand i voldgraven.

En af spionerne var en adelsmand, der hed Erik Dahlberg. Takket være ham ved vi meget om svenskerne tid ved Frederiksodde. Han lavede flere kort og tegninger og skrev dagbog om tiden i Danmark. Vi kan dog ikke altid stole helt på, hvad Dahlberg har skrevet og tegnet – han overdrev ofte og gjorde sig selv vigtig:

Erik Dahlberg.

”Fæstningen blev udspioneret både dag og nat, og man fandt ud af, at den endnu ikke havde en voldgrav med vand. Dette blev også bekræftet af alle overløbere.

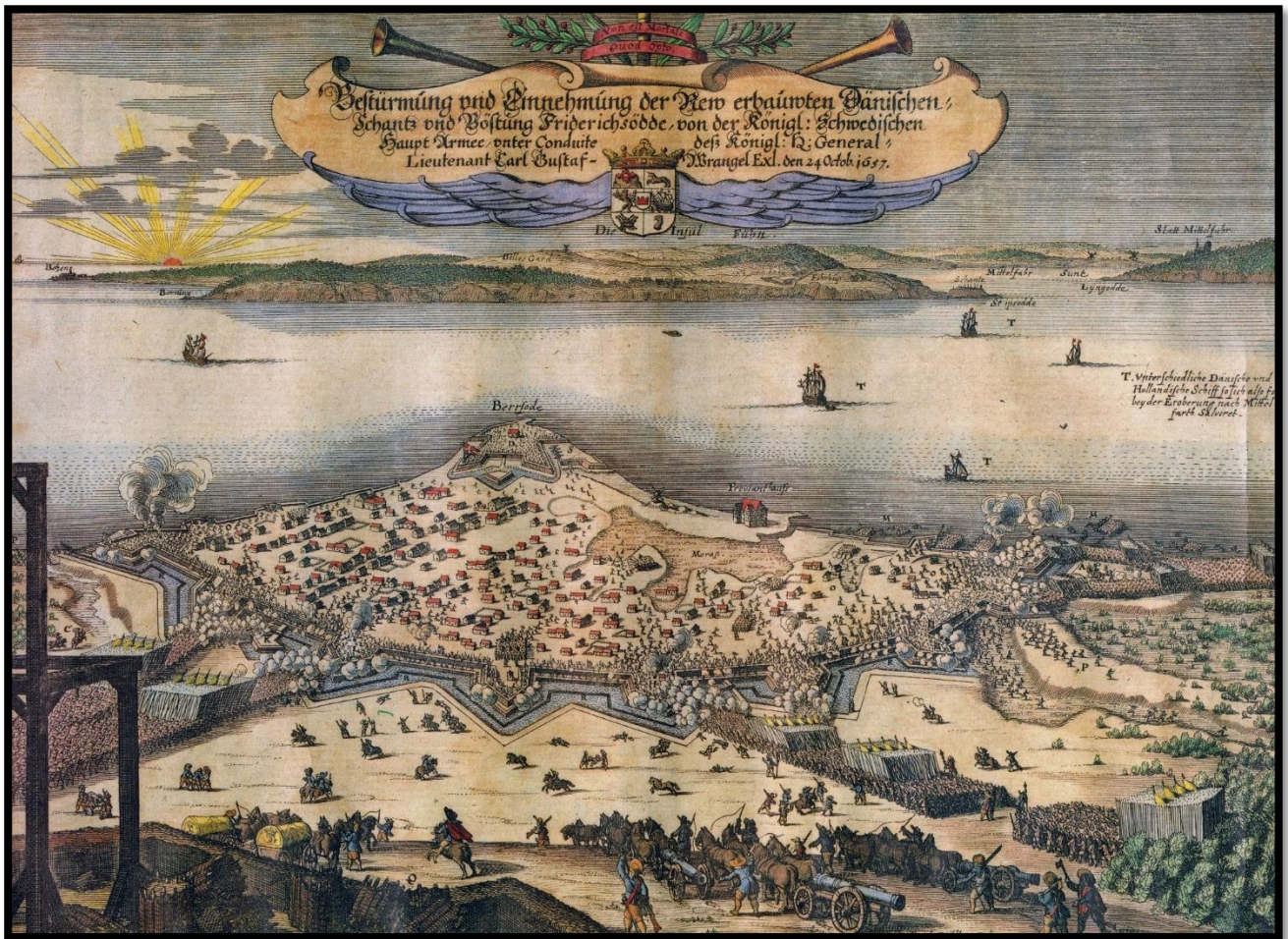
Man kunne dog ikke finde ud af, om fæstningen havde mange palisader eller ikke. En overløber benægtede dette, mens en anden bekræftede det. Wrangel sendte derfor mange kaptajner og officer op på volden for at spionere om natten, men de kunne heller ikke sige det med sikkerhed.

Jeg fik derfor ordre til at handle og brugte flere nætter på at kravle på hænder og fødder gennem fjendens voldgrav. Man kan let forestille sig, hvor livsfarligt det var. Jeg vidste dog, hvor vigtigt det var for kongen, for fædrelandet og for hærens sikkerhed. Jeg fik undersøgt alt og kunne aflægge rapport til generalløjtnant Wrangel. Han besluttede derefter, at det var nødvendigt at angribe Frederiksodde”. (Erik Dahlbergs dagbog)

Svenskernes storm

Kl. 5 om morgenen den 24. oktober gav general Wrangel ordre til storm. Man lavede tre angreb på én gang. Mod nordøst ved Kongens Port, midt på volden ved Prinsens Port og mod syd ved Lillebælt. Her var volden ikke bygget færdig endnu, og de svenske ryttere kunne derfor ride ud i vandet og uden om de svage palisader. Herefter kunne de angribe danskerne i ryggen og åbne byens porte indefra.

Svenskerne stormer Fredericia. Tegning: Erik Dahlberg.

Kl. 7 var byen erobret, og danskerne var på vild flugt. Anders Bille var hårdt såret og døde kort tid efter. General Wrangel gav soldaterne tilladelse til at plyndre byen, så de på den måde fik løn. Det var normalt efter en sejr. Soldaterne plyndrede byen i to timer, brændte huse ned og dræbte både mænd og kvinder.

Efter svenskernes sejr blev de 1½ år i Frederiksodde og fortsatte med at plyndre omegnen. Først den 17. maj 1659 trak de sig tilbage. Før soldaterne rejste hjem, stak de ild på resten af byens huse. De få overlevende beboere var flygtet.

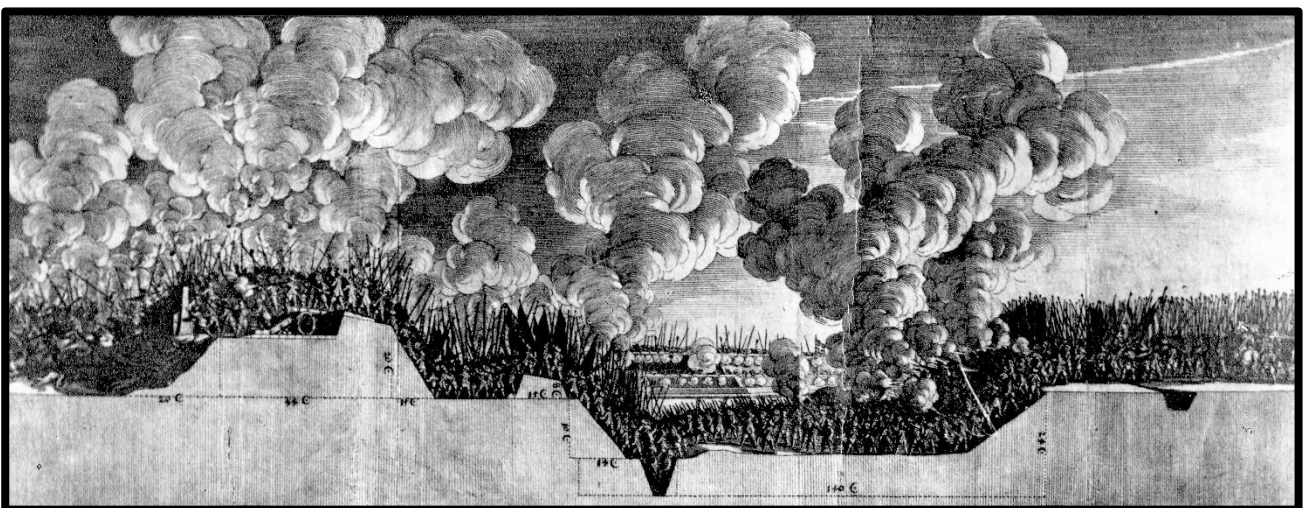
Opgaver

- 1) Hvad hedder Frederiksodde i dag?
- 2) Hvad var der på det sted, hvor Frederiksodde blev bygget?
- 3) Hvad skulle Frederiksodde bruges til?
- 4) Hvad er et kastel?
- 5) En Minecraft-block er 1 m^3 i virkeligheden. Hvor mange Minecraft-blocks jord tror, du der er brugt til at bygge voldene rundt om Frederiksodde?
- 6) Hvorfor gik Frederik den 3. i krig?
- 7) Hvad manglede der, før volden var færdig?
- 8) Hvor byggede svenskerne deres lejr? Hvor stor var den?
- 9) Se på kortet side 3. Kan du finde Frederiksodde og svenskernes lejr? Er der andre stednavne, du kan genkende?
- 10) Hvordan fik de svenske soldater i lejren mad og løn?
- 11) Hvorfor havde soldaterne deres familie med?
- 12) Hvad brugte soldaterne deres tid på?
- 13) Hvordan fik svenskerne oplysninger om volden?
- 14) Hvad er en overløber?
- 15) Hvorfor var det dengang almindeligt for soldater at skifte side?

- 16) Hvorfor ved vi meget om svenskernes tid i Frederiksdodde i 1657?
- 17) Hvad gjorde Erik Dahlberg selv for at skaffe oplysninger?
- 18) Hvorfor mon vi ikke altid kan stole på Erik Dahlberg?
- 19) Hvorfor var det let for svenskerne at indtage Frederiksdodde?
- 20) Hvor lang tid tog det svenskerne at erobre byen?
- 21) Hvad skete der bagefter?

Hvis I vil arbejde mere med Erik Dahlberg, kan I lave opgaverne på side 26-27 i kildesamlingen "Hvem er ven, og hvem er fjende?".

Svenskerne stormer volden ved Frederiksdodde. Tegning: Erik Dahlberg.

